

Література

1. **Доходи** та заощадження в перехідній економіці України / за ред. С. Панчишина та М. Савлука. – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2003-406 с.
2. **Марець О.Р.** Домогосподарство в умовах ринкової трансформації економіки України : дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.01.01 / Марець Оксана Романівна – Л., 2004. – 208 с.
3. **Методологічні** положення зі статистики / Держком. статистики України. – К. : Август, 2002. – 552 с.
4. **Национальное** счетоводство : учебник. – 2-е изд. / под ред. Б.И. Башкатова. – М. : Финансы и статистика, 2002. – 608 с.
5. **Статистичний** щорічник України за 2000 рік. – К. : Техніка, 2001. – 600 с.
6. **Статистичний** щорічник України за 2001 рік. – К. : Техніка, 2002. – 648 с.
7. **Статистичний** щорічник України за 2002 рік. – К. : Консультант, 2003. – 633 с.
8. **Статистичний** щорічник України за 2003 рік. – К. : Консультант, 2004. – 591 с.
9. **Статистичний** щорічник України за 2004 рік. – К. : Консультант, 2005. – 6 с.
10. **Статистичний** щорічник України за 2005 рік. – К. : Консультант, 2006. – 576 с.
11. **Статистичний** щорічник України за 2006 рік. – К. : CD-Вид-во "ІНФОДИСК" (програма оболонка), 2007.
12. **Суринов А.Е.** Введение в национальное счетоводство. – М. : ИИЦ "Статистика России", 2005. – 356 с.
13. [Електронний ресурс]. – Доступний з: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/vvp/nrzise/nrzise2006_u.htm
14. [Електронний ресурс]. – Доступний з: http://www.ukrstat.gov.ua/metod_polog/s_nac_r

УДК 330.143.1

*Доц. О.І. Іляш, канд. екон. наук;
магістрант Ж.Б. Кантур – Львівська КА*

ПРОДУКТИВНІСТЬ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРАЦІ, РЕЗЕРВИ І ШЛЯХИ ЇХ ПІДВИЩЕННЯ

Розглянуто підходи до визначення сутності продуктивності та ефективності праці в сучасних умовах трансформації економічної системи, їхній вплив на діяльність підприємства. Висвітлено основні проблеми цих категорій в умовах сучасної ринкової системи та запропоновано підходи та щодо їх підвищення.

Ключові слова: продуктивність, ефективність, ринок праці, робоча сила, заробітна плата.

Assoc. prof. O.I. Ilyash; undergraduate Z.B. Kantur – L'viv commercial academy

Productivity and efficiency of labour, backlogs and ways of their increase

Approaches are considered to determination of essence of the productivity and efficiency of labour in the modern terms of transformation of the economic system, their influence on activity of enterprise. The basic problems of these categories are reflected in the conditions of the modern market system, and offered approach and ways in relation to their increase.

Keywords: productivity, efficiency, market of labour, labour force, zarobitnyua pay.

Однією з головних та найважливіших загальногосподарських та галузевих функцій в умовах вітчизняних ринкових реалій є раціональне використання трудових ресурсів на всіх рівнях національної економіки, що сприятиме виготовленню конкурентоспроможної продукції, поліпшенню економічної діяльності і зростанню прибутків працівників. Реалізація цих завдань є неможливою без підвищення продуктивності та ефективності праці.

З огляду на це виникає потреба у дослідженні продуктивності праці, як чинника зростання ефективності діяльності підприємства. Вагомий внесок у дослідження категорії "продуктивність праці" зробили такі вчені-економісти: К. Маркс, А. Сміт, А.Б. Бушена, В.Є. Варзара, І.І. Бока, С.Г. Струмиліна, А.К. Гастєв, П.М. Керженцев, С.Г. Струмилін, О.К. Харченко, Ю.М. Рубінський, О.І. Амоша, М.Д. Прокопенко, Д.П. Богиня, Г.Е. Слезінгер, Р.В. Гаврилов, О.Є. Германова, В.С. Астраускас, О.М. Уманський, І.В. Багрова, Ю.В. Буц та ін.

Проте на сьогодні в Україні майже відсутні концептуальні дослідження та розробки щодо вдосконалення механізму ефективності праці, як пріоритетного напрямку державного регулювання; неналежно розроблені теоретико-методологічні аспекти взаємозалежності між ефективністю праці та її стимулюванням, оцінкою ефекту від праці у системах стимулювання; з теоретичної точки зору існує чимало трактувань, що ускладнює єдину термінологію та формування єдиного підходу до дослідження проблем ефективності праці. Саме цим і пояснюється актуальність обраної теми.

Нехтування трудовим чинником виявляється насамперед у бракові уваги до проблем матеріального стимулювання. У практиці оплати праці її продуктивність, зазвичай, не беруть до уваги. Розбіжність особистих інтересів працівників та суспільних інтересів, а вони вимагають беззастережного врахування рівня продуктивності праці та раціонального використання матеріальних ресурсів, є однією з основних причин наших економічних негараздів.

Співвідношення між темпами зростання продуктивності праці та реальною заробітною платою є однією з основних макроекономічних пропорцій. Відповідальні політичні діячі, керівництво виконавчої влади, економічних міністерств мають усвідомлювати, що за нормальних економічних умов, можливо лише за винятком короткочасних періодів, граничні темпи зростання реальної заробітної плати та реальних доходів не повинні перевищувати реальні темпи зростання продуктивності праці як в економіці загалом, так і в її основних галузях [1, с. 32]. Однак в Україні останніми роками темпи зростання реальної заробітної плати виявляються значно вищими за темпи приросту продуктивності праці. Як ми вже зазначали, за 2000-2008 рр. середньорічні темпи приросту реальної заробітної плати становили 19,2 %, а темпи приросту продуктивності праці, визначені за ВВП, – 7,2 %, тобто у 2,7 раза нижче. Тут, щоправда, слід зазначити незначну методологічну невідповідність показників (не більше 1,0-1,5 %). Тобто варто звернути увагу на методологію і точність розрахунків заробітної плати в частині її коригування на індекс споживчих цін [2, с. 22].

Водночас, якщо порівняти розмір ВВП на душу населення, який дає уявлення про продуктивність праці, в Україні в середньому становить лише 25 % порівняно з країнами Євросоюзу. Навіть порівняно з чотирма колишніми країнами соцтабору: Польщею, Чехією, Словаччиною і Угорщиною – цей показник в Україні становить лише 44 % [4, с. 25]. Як свідчить зарубіжний досвід, змінити таке становище можливо лише підвищенням продуктивності не тільки за рахунок оптимального використання ресурсів, а й створенням рівноваги між економічною, соціальною та політичною структурами суспільства [3, с. 27].

Можна стверджувати, що в сучасних умовах розвитку ринкових відносин в Україні відбуваються негативні процеси, які характеризуються розбалансованістю між оцінкою праці та ефективністю економічної діяльності. Такі тенденції стримують піднесення національної економіки, оскільки мають ознаку не коригованих процесів на ринку праці та, зокрема, недосконалого управління ефективністю праці без безпосередньої участі держави.

За таких умов, на наш погляд, потрібно розробити концептуальний механізм управління працею з метою мобілізації трудового потенціалу до підвищення ефективності праці на всіх рівнях: від локального до національного. З огляду на це за своєю метою концепція удосконалення механізму управління ефективністю праці повинна ґрунтуватися на:

- внесенні змін до чинного законодавства із визначенням терміна "ефективність праці";
- впровадженні ефективних методологічних розробок під час зміни у чинному законодавстві за участю вчених та науковців;
- удосконаленні механізму взаємодії на всіх рівнях національної економіки між усіма сторонами соціально-трудова відносин щодо досягнення збалансованості між ефективністю праці та її оплатою на засадах підвищення відповідальності працедавців за своєчасну та у повному обсязі виплату заробітної плати – як заходу відтворення її стимулювальної функції та підвищення рівня захисту прав найманих працівників.

Ми вважаємо, що запропоновані концептуальні підходи щодо підвищення ефективності праці в Україні повинні бути впроваджені за безпосередньою участю держави. Втручання держави у соціально-економічні процеси дасть змогу підвищити ефективність праці, створити умови для ефективного використання робочої сили та удосконалити контроль за справедливою винагородою праці.

Література

1. Гончаров В.М. Концептуальні проблеми ефективності праці в Україні // Вісник економічної науки України. – 2007. – № 2. – С. 33-37.
2. Бабицький А. Моделі економічного зростання і проблема підвищення суспільної продуктивності праці // Вісник економічної науки України. – 2008. – № 1. – С. 22-28.
3. Музиченко С.А. Продуктивність праці, соціально-економічна сутність категорії // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – №6. – С. 24-28.
4. Богиня Д., Шевченко А. Ефективність праці в ринковій економіці // Україна: аспекти праці. – 1996. – № 4. – С. 3-6.

УДК 658.15

Доц. С.С. Гринкевич, канд. екон. наук;
магістрант М.О. Кокнаєва – Львівська КА

ЕВОЛЮЦІЯ РОЗВИТКУ КАТЕГОРІЇ "КАПІТАЛ" В ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Висвітлено теоретичні підходи до визначення сутності капіталу та еволюцію його розвитку. Встановлено, що не відкидаючи жодного з трактувань капіталу, нагромаджених науковою думкою за всю історію розвитку економічної теорії, насамперед слід наголосити на необхідності аналізу сутності капіталу в контексті соціально-економічних та історичних умов його самостійного розвитку.